

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Notat

SEGES Innovation
Planter & Miljø

Notat om resultater og erfaring med virkemiddelkatalog og beslutningsstøttetræet	Ansvarlig	Hmhm, php
	Oprettet	08-12-2022
	Side	1 af 3
Projekt: 7876, Grundvandsbeskyttelse den rigtige løsning for		

I grundvandsprojektet 'Grundvandsbeskyttelse – den rigtige løsning for landmanden', er der blevet udarbejdet et katalog med ideer til alternativ brug af arealer med pesticidforbud, og der er lavet en guide til, hvordan lodsejere skal komme igennem processen med at indgå en BNBO aftale. Dette notat beskriver de erfaringer, vi har samlet ind med anvendeligheden af vores materiale, og hvordan det bidrager i processen med at indgå aftaler om pesticidfri anvendelse af BNBO.

Trafik på LandbrugsInfo

Beslutningsstøttetræet '[Beslutningsstøtte til forløbet omkring grundvandsbeskyttelse i BNBO og indsatsplan](#)' er publiceret på LandbrugsInfo den 21. december 2021 og senest opdateret den 28. september 2022. Siden har pr. 9. december 2022 haft 840 unikke besøgende.

Virkemiddelkataloget '[Virkemiddelkatalog til grundvandsbeskyttelse på landbrugsjord](#)' er publiceret den 10. december 2021 og er senest opdateret den 5. april 2022. Siden har pr. 9. december 2022 haft 466 unikke besøgende.

Med hvilken målestok kan det beskrives, om disse redskaber er benyttet? Én målestok er at sammenligne de unikke besøgstal med andre tilsvarende artikler på LandbrugsInfo, hvor SEGES gennem årene har modtaget direkte respons fra brugerne. En vigtig del af vurderingen af rækkevidde er det forhold, at LandbrugsInfo i høj grad er rådgivernes kilde til information, som derefter – ofte i en bearbejdet form – gives videre til landmændene. Besøgstal for fem basisartikler om dyrkning af vinterhvede, en af de vigtigste og arealmæssigt største afgrøder, er i gennemsnit på 1165 med en variation fra 456 til 1706. Disse artikler er alle på nær én publiceret første gang i 2019, og har derfor haft to år mere til at opsamle unikke besøg. I lyset af at det er en mindre kreds af rådgivere og færre landmænd, som henholdsvis rådgiver om og er berørt af BNBO i forhold til dyrkning af vinterhvede, synes de angivne besøgstal for beslutningstræ og virkemiddelkatalog at være særdeles tilfredsstillende.

Beslutningsstøttetræet

Beslutningsstøttetræet giver overblik over de processer, lodsejeren skal igennem, når denne har et areal, der er udpeget som BNBO, eller arealet bliver omfattet af en indsatsplan.

Første udkast til guiden blev lavet i 2021 og er i 2022 opdateret, udvidet og gjort mere overskuelig og brugervenlig.

Vi har præsenteret beslutningsstøttetræet til projektets følgegruppe og ERFA-gruppen for rådgivere, som arbejder med drikkevand samt til lodsejere, der er berørte af BNBO. Af feedback hører vi, at guiden er god til at skabe et overblik over processen og at mange af de hensyn, der skal tages, er beskrevet. Der kom et ønske om, at det skulle være muligt for landmanden at se sine egne marker med eventuelt overlap af BNBO. Derfor er et resultat af feedbacken på beslutningsstøttenguiden, at der blev udarbejdet et modul

til landmand.dk, hvor lodsejeren kan skrive sit CVR-nr ind og få en oversigt over, hvor mange af markerne, der overlapper med BNBO eller indsatsområder.

På trods af vores guide har vi stadig oplevet, at der for lodsejerne har været mange usikkerheder forbundet med at indgå en BNBO aftale:

- Hvordan beregner vandforsyningen erstatningen?
- Er det kommunen, forsyningen eller lodsejere, der skal tage de indledende skridt til, at der kommer en forhandling?
- Hvilke bestemmelserne bliver gældende indenfor arealet – må man fx køre med sin lukkede marksprøjte gennem arealet?
- Hvilke aktiviteter med pesticider er tilladt, hvis lodsejer bor inden for en BNBO afgrænsningen?
- Hvordan fastsættes erstatninger til "rest"-arealer rundt om BNBO, som ikke kan dyrkes optimalt længe?
- Skattemæssige spørgsmål, f.eks. om erstatningen er skattefritaget?
- Og en række spørgsmål om detaljer, som det for SEGES ikke er muligt at svare på.

Vores erfaring er, at der i aftalen om BNBO og tilhørende vejledninger er mange huller og mange spørgsmål, som der ikke er taget stilling til i forarbejdet til aftalen, eller ikke er tilstrækkeligt beskrevet i aftalegrundlaget og vejledninger. Vi erfarer også, at der er stor usikkerhed om, hvem der har teten i forhold til at igangsætte processen med at indgå aftalerne. Er det kommunen eller forsyningerne, der skal tage teten? Og hvor står lodsejere i dette forløb?

Der er i BNBO-aftalen tale om to faser. Fase 1 giver mulighed for inden udgangen af 2022 at indgå frivillige aftaler på ekspropriationslignende vilkår. Fase 2 træder i kraft 1. januar 2023, hvis ministeren vurderer, der ikke er indgået tilstrækkeligt mange frivillige aftaler i fase 1. I fase 2 er varslet, at lodsejere og forsyninger kan se ind i et generelt forbud mod anvendelse af pesticider på arealerne og der er lagt op til en kompensationsordning for tab med generelle satser, som ikke bygger på en konkret vurdering.

Flere forhold har været afgørende for at antallet af indgåede aftaler har været begrænset, selv om processen har været beskrevet. Her kan nævnes:

- En del kommuner har været længe om at tage fat på løsning af opgaven.
- Erstatningens størrelse er et af de vigtigste elementer ved indgåelse af aftaler, og når der har været stor usikkerhed om størrelsen, har man mange steder måttet ventet på afgørelserne fra overtaksationskommissionen for at komme videre.
- Incitamentet for at indgå frivillige aftaler kan være svækket af, at den politiske aftale indeholder fase 2, så der har kunnet spekuleres i at afvente et politisk indgreb i forventning om at nogle vanskelige forhandlinger kunne undgås.

Virkemiddelkatalog

I 2022 blev virkemiddelkataloget trykt og distribueret rundt til interessenter, som arbejder med BNBO. Kataloget indeholder forslag til andre arealanvendelser, der kan være aktuelle på jord med forbud mod brug af pesticider. Indholdet er delt op i to kategorier efter om der ønskes en fortsat produktion eller om anvendelsen skal have fokus på klima og biodiversitet. Virkemiddelkataloget er udarbejdet med henblik på at give lodsejer nogle ideer til, hvad jorden efterfølgende kan bruges til, og på den måde hjælpe med processen i at indgå frivillige aftaler. Kataloget har fokus på fordele og ulemper ved hvert virkemiddel, hvordan økonomien er ved dem, hvilke regler og krav der gælder på området og eventuelle øvrige gevinster ved virkemidlet.

Tilbagemeldingen på kataloget er meget enslydende fra landmændene. Kataloget er fint med beskrivelserne og ideer til alternativ dyrkningspraksis, med de er et sted i processen, hvor de ikke har fokus på, hvad jorden skal bruges til fremadrettet. Erfaringen er, at der i starten af processen er fuldt fokus på at få

landet en ordentlig aftale og så vil landmændene bagefter se på, hvad jorden kan bruges til. For mange er der ikke sket en erkendelse af, at det som udgangspunkt ved pesticidfri anvendelse af arealerne på længere sigt ikke er muligt at fortsætte en konventionel produktion på arealerne. Vi har hørt fra flere, som vil dyrke jorden uden brug af pesticider det første år eller to, og når marken er for inficeret med ukrudt, vil de tage stilling til, hvad der kan ske med arealet. Hvis lodsejeren har kvæg, vil arealet sandsynligvis blive omlagt til græs. Ellers er det mest oplagte at omlægge jorden til brak.

En mulighed for lodsejeren er at sælge jorden til vandforsyningen. Så kan forsyningen enten lave en aftale med lodsejeren om forpagtning eller evt. finde nogle økologer, der vil dyrke jorden. Ofte vil forsyningen gerne plante skov på arealet, men de kan løbe ind i udfordringer med, at der ikke må plantes skov på arealet eller at der er landbrugspligt samtidig med at forsyningen ikke må dyrke jorden. Selvom det er en oplagt mulighed at sælge jorden, er det altså ikke altid i forsyningens interesse, eller også er der lovgivning, som gør det mindre attraktivt for forsyningen at eje jorden, og derfor fravælges denne mulighed.

Konklusion

Vores arbejde med at gøre processen mere overskuelig og hjælpe lodsejerne til at tænke i alternative arealanvendelser ligger som et materiale lodsejerne nemt kan tilgå. Materialet er relevant på forskellige tidspunkter i forløbet. Vi havde tænkt, at virkemiddelkataloget skulle være en hjælp i begyndelsen af processen, men har erfaret, at tanker og overvejelser om arealanvendelse først kommer ind langt senere, når aftalen er indgået.

Vi erfarer også, at det er en kompleks opgave at indgå erstatningsaftaler. Både lodsejer og vandforsyning kan føle sig på udebane i forhold til arbejdet. Derfor kan de gode råd om at sørge for, at der bliver etableret et godt forløb med et gensidigt tillidsforhold, godt drukne i arbejdet med at komme frem til den rette erstatning.